

YALANLANAMAYAN BİR YALAN*

Belki bir düşlem... Yüzeyinde günün ışıdığı, derinleştikçe kat kat gölgelerin oynadığı duru sularla yüklenmiş bir gölün üstündesiniz. Suyun aynasında önce kendinizle bakıyorsunuz. Daha dikkatle yöneldiğinizde sudaki yüzünüze, küçük kıpırtıların, dalgacıkların derinliğinde, kendi benliğinizin arkası sırlı bir aynada göremediğiniz uzak köşelerinin ışıdığını ayırımsıyorsunuz. Merakınız büyüyor; yansınızla birlikte su boyu yürüyorsunuz. Siz yürüdükçe, kat kat, ışık ışık akıyor altınızdaki sular. Çevrenizdeki doğa, durmaksızın devinen yaşam, çocukluktan ilköğretiliğe, oradan olgunluğa, yorgun yaşlılığa giden insan ömürleri geçiyor önünüzden.

Hayır! Suyun yansısındaki görüntüler, sizin bildiğiniz, çıplak gözle gördüğünüz, gerçeklik sandığınız dünyadaki gibi değil... Yaşam ve nesnelere, yeni bir biçimde, ayrı bir özde yeniden yapılmış, yeniden yapılanmış... Kimi yerlerdeyse bir gizleme, örtme çabası seziyorsunuz. Suyun aynasında gördüklerinizle göremedikleriniz, bilinçli, anlamlı ayrı bir birlik, özel bir ilişki içinde yansıyor size ulaşıyor.

Sonra, yeni bir duygu doluyor içinize... Kendinizi bir gölün yüzeyinde değil de, koca bir kantarın üstünde gibi duyumsuyorsunuz. Bir yandan yansımaları, ışıklanmaları izlerken, bir yandan da suyun üzerinde tatlı bir salınımla tartılıyorsunuz. Bildiklerinizi, bilemediklerinizi tartıyor su; öğrenmek istediklerinizi, unuttuklarınızı, ulaşamadıklarınızı, düşlediklerinizi, sustuklarınızı...

Bir süre yol aldığınızda, suyun kat kat derinleşen, sizden uzaklaştıkça buğulanan diplerinde, başka bir yüzün, o yüzde anlamlanan bir ruhun da sizi izlemekte olduğunu anlıyorsunuz. Gölü de sizi de, tüm gördüklerinizi, algıladıklarınızı da size gösteren, anlatan, bir yandan yaşamı da sizi de tartan, tüm bunları kâğıda aktarıp yazan, o dipteki yüz... Adım adım, an an izliyor sizi. Yazarınızla bakıyorsunuz!

"Yalan", yalanla kurulmuş bir düşlem gezintisi... Yalanlanamayan yalanlarla, yalın bir

*8. Bursa Edebiyat Günleri'nde bildiri olarak sunulmuştur.

anlatımla en karmaşık olanı açıyor size. Saydamlıkları, kırılganlıkları, karmaşıklıkları, bulanıklıkları birlikte taşıyor, en yumuşak bedencil yönelimlerden en zor bilim sorunlarına, kuramsal göstergelere kadar uzanıyor. Hem çok rahat okunan, hem rahatsız eden, kendi içine olduğu kadar kendi dışına da yönelten, el uzatan, öncelikle de dili dile dolandıran bir roman.

Hem kendi içinde kapalı bir yapıt okuduğunuz, hem adım adım yeni anlamlara, açılımlara iteleyeni, geniş açılar sunan, bazı köşelere ipuçları bırakıp sonsuzluğa uzanan dolambaçlı bir yol... Yalan'da yalan olduğunu hiç yadsımayan bir kurgunun gerçekliğe yönelten gücünü seziyorsunuz. Yalan, yabancılaşma olmadan yaşam üzerine, kurgu olmadan gerçeklik üzerine felsefe yapılamayacağını, çoğul anlamlarla düşünilemeyeceğini anımsatıyor. Bilimin kavramlardan, terimlerden oluşmuş bunaltıcı göstergelerini, düş ve şiir uçkunluğunun rahatsız etmeyen düşsel imgelerine dönüştürüyor. Dilbilimin ve felsefenin insanı bir çizgi üzerinde yassılaştırmaya, tek boyuta inmeye, ezilip büzülmeye zorlayan indirgemeciliğine, sanatsal bir çabayla, bir ışık prizması düşürüyor, katı gerçeklikler, fotonlarına, ışık parçacıklarına ayrıştırıyor, yeni boşluklar ve başka anlamlar doğuruyor. Göstergeden anlama, anlamdan göstergeye rahatça gidip geliyor, yaşamı ve kurguyu hem aydınlatılmış, hem üzeri gölgelerle örtülmüş duygulu bir su aynasına aktarıyor.

Yalan, bir yandan yaşamı ve bilgiyi katmanlara ayırmaya, kesinliklere karşı çıkarken, bir yandan da ayrı ve kat kat okunma olanağı sunan bir roman.

Yalan romanının ilk göze batan özelliklerinden biri de güçlü kişilik tanımlamalarıyla birden çok karakteri kahraman olarak benimsetebilmesidir. Önöyküden sonraki bölümde, romanın sanki ikinci bir yazarı ya da anlatıcısı çıkmaktadır ortaya. Önceleri kendini Tanrısal dirliği kurmaya adanmışken ilk patronu ve çevresinde gözlediklerinde Tanrı'nın geçici de olsa madrabazlara bu dünyada birçok olanak tanıdığını görüp düşünce değiştirmiş, yansız bir gazete saymanı olarak gerçekliği arayan, yalansız bir dünya özlemindeki Bayram Beyaz, romanın asıl kahramanı Yusuf Aksu'yu adım adım izleyerek onu okura aktarmaktadır. Bayram Beyaz'la başlayan gerçeklik arayışı, Yusuf Aksu'nun cenaze töreninde ortaya çıkan yeni karakter Bayram Sarı'yla sürer. Roman, burada bir yandan kendi iç çemberini tamamlarken, bir yandan da arayışın bitmeyecek bir insan eylemi olacağını fısıldar. Beyazla sarının aynı şeyler olmadığını, kısır döngüyle ısrarın ayrımlarını göz önüne serer.

Yalan okuru, kendi seçkisi, düzeyi ve içinde yaşadığı topluma ilişkin kaygılarıyla kendi seçer hangi katta yürüyeceğini...

1. Yalan Katı: Romanın en yüzeyel katıdır. Bu katın metaforu ve kahramanı, çocuk ve çocuksu, yalın insandır. Roman boyunca, çocukluğun ilk anımsanan dönemlerinden, yaşamaktan usanmış yaşlı, umutsuz bir ihtiyar oluncaya değin çocuksu yapısı hiç değişmeyecek olan roman kahramanı Yusuf Aksu, hem kendini, hem genç yaşta yitirdiği erişilmez bir yetenek saydığı, hep ona benzemeye çalıştığı, dil kuramının yaratıcısı, kendi gibi yalansız bir dünya arayan Yunus'u barındırmaktadır benliğinde. Roman, en başından itibaren, çocuksu kahramanları aracılığıyla okurun acıma duyguları, koruma güdülerini açığa çıkarmıştır. Kahramanlarını okuruna kolayca benimsetmiş, onların ardından anlatı boyunca okurunu sürükleyip götürmüştür. Yusuf Aksu, bir çoğumuza çocukluğumuzdaki doyumsuzlukları anımsatan, korunması, kollanması gereken bir kişiliği tanımlamaktadır.

Yaşlı ve sessiz bir adam olan babası o doğmadan üç ay önce rakı almaya çıkıp bir daha geri dönmemiştir. Annesi birden alıp beşinci sınıfa kadar götürdüğü tüm öğrencileri gibi onu da, Yunus'un "İlim ilim bilmektir/ İlim kendin bilmektir" dizesi ya da dizeleriyle eğitmiştir. Eğitim, evdeki yaşamın da bir parçasıdır. Sokakta koşmak düşüp diz kanatmaktır, terliyen su içmek hastalanmaktır, kalem ucu çiğnemek hem mala hem cana zarar vermektir. Soğuktan, sıcaktan, gürültü, gevezelik ve devinimden uzak yaşanmalıdır. Yusuf'un annesine yönelebilecek tüm soruların yanıtı ansiklopedilerde olacağından konuşmayı sevmeyen Refika Hanım'ın gösterdiği adres, ömrünce Yusuf'un yaşamı öğreneceği, bir parçası olacağı ansiklopediler olacaktır. Yusuf, ilkokulu başarıyla bitirene kadar sokağa tek başına adımını atmamış, bir kez bile gezgin bir satıcıdan kendi eliyle bir tek şey satın almamıştır. Yaşamı boyunca tek okuduğu roman bir yalnızlık yapıtı olan Robenson Krüzo'dur. Dünyayı olumsuzluklarla adımlamaya başlayan Yusuf'a çevresindekilerle birlikte, hatta onlardan da önce okur sahip çıkacaktır. Arkadaşı Yunus Aksu'nun ölümünden sonra Yusuf'un annesiyle belki de Yusuf'un doğumundan önceye kadar uzanan bir ilişkisi olan Yunus'un babası tarafından büyütülmüştür Yusuf Aksu. Onun soyadını almıştır ve sıradan bir memur çocukluğundan malının mülkünün hesabını bilemeyecek bir varsıllığa ulaşmıştır; birçok olanağa kavuşmuştur.

Yusuf, yalın, temiz yürekli bir insandır. Yunus'tan kalanlarla yaşarken bir kadirbilirlik, bir paylaşım duygusunu çağrıştırır, bir anıya saygıyı sürükler roman boyunca. Hep dilinin ucundadır dil kuramının kendine değil, ölen arkadaşı Yunus'a ait olduğu gerçeği. Kendine ve Yunus'a benzettiği, "Beşinci Murat"la yakınlaşıncaya, ona açılıncaya değin, bir türlü açıklama olanağı bulamaz bunu ve derin bir rahatsızlık duyar. Kendi yaşamıyla Yunus'un yaşamı iç içe

geçmiştir. Zaman zaman kendi konuştuklarını Yunus'tan kalanlarla karıştırır. "Bunu ne zaman söylemişti?" diye sorar kendine... "Yoksa hiç söylememiş miydi?"

Bu katın, okurun çocuksu ruhuna sunduğu diğer bir kurgu, iyi-kötü gerginliğidir. Romanın en itici karakteri olan kapıcı Tokatlı Müslüm, Yusuf'un üzerinde oluşturduğu egemenlikle günümüz toplumunda sıkça görülen bir kişiliği yansıtmaktadır. Yusuf'un tam tersinde tamamlanmış bir kişiliktir. O bir düzenbazdır, asalaktır, yalancı olduğunu hep gizleyen bir yalancıdır. Dünya malı tutkunu, çıkar için her kılığa girebilecek bir kötülük simgesidir. İyilerden yana, klasik, biraz da romantik bir çocuk romanını anımsatır Yalan'ın kurgusu. Bayram Beyaz'ı, onun da arkasından Çene Zeynel'i çıkarır Yusuf Aksu'nun yoluna. Tokatlı Müslüm, romanın sonuna kadar kendini ha yeniden çıktı, ha çıkacak dedirtecek kadar güçlü çizilmiş bir karakterdir. Okur, bu kaygısını okuma bitene kadar sürdürür...

Toplumcu bir bakış açısıyla, insana olan inancın, geleceğe umutla bakışın öğelerini de bulabiliriz bu katta. Birçok insan, elbirliğiyle Yusuf Aksu'ya yardım ederler. Yusuf Aksu'nunsa olanların çoğu umurunda bile değildir. Sürekli korunan, kollanan çocuksu bir ruhu yansıtır o. Karşı cinse yöneliminde bile çocukça bir duygu öndedir. Cinsel doyum, ya da vuslat değildir ilişkide öne çıkan.

Ölüme yakın olduğu yaşlılık dönemlerinde bile Cemile kadının analık duygularını kışkırtan bir çocukluğun görüntüsüdür Yusuf...

2. Yalan Katı: Bu katın sürükleyicisi, metaforu, yalansız bir yaşamı özleyen, romantik kişilikli, saf gönüllü, temiz yürekli, yalın kahraman Yusuf Aksu'nun kişiliğinde anlam kazanmış "*alçakgönüllü kahraman insan*"dır. Toplum karşısında bireyin konumunu sorgulayan, bireyin diğer bireylerle ilişkisi üzerine toplumbilimcil açılımlar sunan bir roman yapısı gözlenir bu ikinci okumada. Dostoyevski'nin Budala'sıyla neredeyse örtüşen bir izleğe oturur.

"Dostoyevski'nin dünyasında tüm insanlar ve tüm şeyler birbirleri hakkında bilgi sahibi olmak, birbirleriyle ilişkiye girmek, temasa geçmek, birbirleriyle yüzleşmek ve birbirleriyle konuşmaya başlamak zorundadır, her şey birbirini diyalojik olarak aydınlatmak zorundadır." diyor Bathkin. Bu görünüş Yalan'a da birebir uymaktadır. Yalan'ın anlatı örgüsü içinde "Budala"nın çağımıza ve ülkemize uzanmış yeni ve benzeşen bir yazılımı belirginleşir neredeyse...

Budala'nın Prens Mışkin'i (Yalan'da Muşkin olarak geçer ad) yerine, Yunus'u da belli ölçüde temsil eden Yusuf Aksu geçmiştir. Kahramanı Yusuf Aksu, Budala'yı okuduktan sonra, prens Mışkin'in konuşmalarını hep kendine sesleniyormuş gibi bulur (sayfa 530). Dostoyevski'nin lme mahkum olup idamdan dakikalar önce kurtuluşunu anlattırdığı epilepsili kahramanı Prens Mışkin ne kadar Dostoyevski ise, dilbilimle ilgili çalışmalarıyla tanınmış Tahsin Yücel de belki o kadar Yunus ve Yusuf Aksu'yla tanımladığı kişiliklerin arkasında bir dilbilimci olarak gizlenmektedir.

Yusuf Aksu, Budala'yı okuduktan sonra Dostoyevski'nin yalanı ortaya çıkarıp büyüterek gözle görünür kıldığını, böylece ister istemez insanın içinde gerçeğe dönme isteğini uyandırdığını düşünür (Sayfa 542).

Dostoyevski'nin Prens Mışkin'i kendinden düzmece bir oyunla para sızdırmaya çalışanlara oyunlarını çözdüğü halde on bin rubleyi gözünü kırpmadan vermeye kalkarken Tahsin Yücel'in Yusuf Aksu'su da malına mülküne konup tüm kiralarını toplayan, arsalarının üstüne gecekondular diktirten kapıcısı Tokatlı Müslüm'e akıl almayacak bir hoşgörüyle yaklaşmaktadır. Her iki kahramanın da tavırlarında kimilerince "budala"ca bulunabilirken kimilerince erdem olarak görülebilecek bir dünya malı umursamazlığı, rahatlık, sıradışılık vardır. Yalan'ın ikili kahramanlarından Yunus Aksu, kekemeliğini bir hastalık değil, yalandan uzakta, gerçeğe yakın bir iletişim, bildirişim, seslenme biçimi olarak değerlendirirken, Prens Mışkin, epilepsi nöbeti öncesi geçirdiği parlak bilinç anlarını, uyum ve güzelliği kapsayan bir sentez olarak tanımlamakta, hastalığını "mre bedel" anlar yaşamasını sağlayan bir çeşit ayrıcalık olarak benimseyebilmektedir.

Budala'yla Yalan ilişkisi, metinlerarası birlik ve yazın sürekliliği için didaktik bir örnek olarak görülebilir. Her iki roman kahramana da oldukça yüklü birer kalıt kalmıştır, her ikisi de çocuksudur, yalansız bir dünya zlemindedirler, ikisi de karşı cinsle ilişkide bir cinsel doyumdan, eēeyssel üstünlük çabasından ayrı şeylerin ardındadırlar.

Yusuf Aksu'da Prens Mışkin'de de olduğu gibi bir çeşit "*karşı-kahraman*"lık ögeleri de taşınır. Cervantes'in Don Kişot'u canlanır onlarda bir şekilde. Tüm büyük romanlarda Don Kişot'ta gözlemlenen çocuksu, yalın, içtenlikli tarz Yalan'ın ikili kahramanının da tarzıdır. Kafka'nın Gregor Samsa'sını, Joseph K.'sını, Samuel Becket'in, Albert Camus'nun kahramanlarına kadar uzanan karşı kahramanlık biçimlenmesini de anıştırır Yusuf Aksu...

Bu katın yalansız bir yaşam, erdemli düşünceler ardındaki kahramanı, açıkyürekli itiraflarında çok bilgili, yetkin olmadığını söylese bile, toplum onu insanüstü bir yetenek

saymayı sürdürür. Toplumun, "idol"ler, kahramanlar yaratmaya yatkın yapısı verilmektedir bu anlatıyla. Birey olabilme özgün tavrı yeterince oluşmamış geri ülke insanı, kapıcısından üniversite profesörüne değin, kişiliğine hayranlıkla yaklaşacağı, tüm sürçmelerinde, tökezlemelerinde kendine yardımcı olacak tanrısal nitelikte "üstün insan"lar yaratmayı alışkanlık edinmiştir.

Tahsin Yücel'in Yusuf Aksu'nun kişiliğinde toplumbilimci bir yaklaşımla görünür kıldığı bu "idoloji", Bıyık Söylencesi ve Peygamberin Son Beş Günü'nde de izleğin bir parçası olarak gözlemlenebilir. (Ahmet Oktay, Tahsin Yücel, Yazınsal Bir Doruk, Virgül dergisi, Kasım 2002)

Yusuf Aksu'nun katıldığı Uluslararası Dilbilim Günleri'nde çıkan tartışma sonucu kaçarcasına ayrıldığı kürsüde bıraktığı boş kâğıtlar, kimilerince bir dehanın göstergesi, kimilerince ise bir çeşit protesto tavrı olarak yorumlanır. Gazetelere birinci haber olarak taşınır! Her politika kendince bir haber yapmıştır çıkan tartışmayı. Kimi gazetede Yusuf Aksu'ya saldıran dilbilimciler "İncil'in paralı askerleri" olarak tanıtılır, kimisine göre olay üniversitede bir sansür girişimi olarak yorumlanır, başka bir gazete olayı siyonistlerin oyunu olarak değerlendirir, bolca baldır bacak resmi basan bir gazete ise ünlü dilbilimcinin bildirisinin çalındığını duyurur! Romanın kadın kahramanlarından Cazibe Hanım, Yusuf Aksu'yla birlikte olmayı, yalnızca kendinden söz ettirebilmek, adını gündemde tutabilmek için istemektedir. Günümüz toplumunun bir iletişim eleştirisidir roman... Toplumsal gerçekliğin iletişim ve bildirişim odakları, insana salt işlevsel bir nesne olarak yaklaşmaktadır.

3. Yalan Katı: Bu katta yazarın bıraktığı ipuçlarıyla ve kahramanların günlük yaşamlarına taşınmış tartışmalarla, kuramsal boyut, kimi yerde açıktan, kimi yerde gizlenerek kendini gösterir; roman olay örgüsü ve hikâyesi dışında, dilbilim kuramıyla da var olmaya başlar. *Ansiklopedi ve kekemelik*, bu katın ikili metaforudur. Yunus Aksu'nun kekemeliğiyle Yusuf Aksu'nun tüm yaşamı ansiklopedilerden öğreniyor olması bilinçlice kurguya oturtulmuştur. Genç yaşta intiharla ölümü seçen kekeme Yunus Aksu, Yusuf'a dostluklarının temelinde ansiklopedinin olduğunu söylerken bu ikilinin romandaki anlamı ve yerini de göstermektedir. "Ansiklopediler de kekemedir, onlar da her şeyi bölüp dağıtır, tıpkı benim gibi" der ve ekler, "en iyisi dağıtmaktır." (sayfa 32) Yusuf Aksu'nun romanın ilerleyen bölümlerinden birinde ansiklopediyi, insanın dilin parçaladığı bilgiyi yeniden toplama

çabası olarak değerlendirmesi (sayfa 480) Yunus'un anlatısıyla çelişik görünse de, ansiklopedinin bilgiye yaklaşımının, ayırıcı, sınıflandırıcı olduğu bilinen bir gerçektir.

Bu katın ikili metaforundan, ansiklopedide bilgi, kekemelikte dil, yapısalcı yöntemin romana açılan kapıları olurlar. Roman, yapısalcılığı, dilbilimdeki tartışmaları yapısına alır. Saussure'la yapısalcı dilbilim, L. Strauss'la yapısalcılığın antropolojiye uzanımı anımsatılmakla kalınmaz, romanın akışı içinde savları tartışılır, günlük yaşama taşınır. Saussure'ın dil kuramı, romanda, hem örtülü, hem açık anlamlarıyla yer alır. Yusuf Aksu, satın alıp salonuna astığı, zaman zaman kullandığı bazı eşyalarını da alarak sakladığı, bir zamanlar âşık olduğunu sandığı Cazibe Çelebi'nin resmini değerlendirirken "... gösterileni olmayan bir gösteren" der.

Yunus Aksu, kendi dil kuramını tanımlarken, "Örneğin, ayrı ayrı dillerin doğması toplumları düzelmez bir biçimde bölmüştü, şimdi de her biri, kendi içinde, bireyleri bölüyordu, çünkü nesnelere kendilerine doğal bir bağla bağlanmayan seslerle adlandırdığından, seslerin nesnelere bağımsız olarak, en saymaca biçimlerde düzenlenmesini önleyebilecek herhangi bir düzeneği de bulunmadığından, yalancı olanaklı, olanaklı da söz mü, egemen kılıyor, gerçek bildirişimi önlüyordu. Öyleyse tüm bu yapay dillerin gerçek bildirişimi önlemeye yönelik birer tuzak olduğu söylenebilirdi" anlatımı kullanır. Yapısalcı dilbilim tanıtımı ve eleştirisi birlikte ve yumuşacık yerleşmiştir anlatıma.

Yunus Aksu, kekemeliğini, daha yalın, yalansız bir konuşma biçimi olarak benimsemiştir. Yalansız bir yaşam ve yanılısama payının azaltılabilmesi için sözden önce sesin anlamının gelmesi gerektiğini bildirmektedir. Tüm dünyada hayvanların aynı dili konuştuklarını, yalnızca bazı sesleri çıkararak, rahatlıkla ve yalansız olarak anlaştıklarını anlatır Yunus.

Yunus Aksu'nun dil kuramı yapısalcılıkla çelişen bir içeriği de kapsamaktadır. Edebiyat Fakültesi'ndeki dil dersinde Saussure'nin dili artsüremli değil eşsüremli yönelimle çözümlenmeyi amaçlayan, dilleri tarihe başvurarak açıklamanın nasıl yanıltıcı olduklarını savlayan kuramı anlatıldığında Yunus'un dil kuramını kullanan Yusuf buna karşı çıkar. "(...) Ferdinand de Saussure, Yusuf Aksu için ansiklopedinin on binlerce maddesi arasında birkaç satırlık bir maddeydi yalnızca" der (Sayfa 65). Yunus gibi o da her şeyi kökenine, kaynağına giderek açıklamaktan yanadır. Yalan'daki kuram tartışması, dilbilimin sınırlarını aşar, şiire ve türküye kadar uzanan yeni açılımlarla sürer, antropolojiye kadar uzanır. Yapısalcılığın yazın metnini değerlendirmeleri ile sembolist şairlerin şiirde yapıya önem veren yönelimleri birlikte

bir kuramın basamakları gibi belirirler. Fransız sembolist şairler Mallarme ve Valery'nin adları, romanda, Yusuf Aksu'nun yakın çevresindeki kişilerden biri olmuş iç hastalıkları uzmanı Profesör Osman Nuri Balcı tarafından verilmiştir Her iki şair de, şiirde biçimle anlam arasındaki ikiliği ortadan kaldıracak bir sözcük yapılanmasını savunmuşlardır. Şiirden kavramsal ve lojik anlamı uzak tutup sözcükler, parçalar arasındaki dizilimi, yapısal ilişkiyi öne çıkarmışlardır.

Yunus Aksu'nun kekemeliğini bir erdem gibi savunurken kullandığı sesmerkezci yaklaşım, Cemile'nin türkülerine vurulan Yusuf Aksu'da bir kez daha anımsatır kendini. Türküler, sese, ezgiye yoğunlaşmış anlam yapılarıyla yalansız bir anlatının savunuculuğunu yapmaktadırlar. Yunus ve Yusuf Aksu, müziği dil sonrası, insanın yalansız iletişime, bildirişime dönüş çabası olarak değerlendirirler, sözsüz ezgilerin üstünlüğünü savunmaktadırlar.

Tahsin Yücel, ülkemizde yapısalcılığı yazına taşıyan ilk bilim adamıdır. 1960'lı yıllarda İstanbul Üniversitesi'ne gelmiş Greimas'tan aldığı yapısalcılıkla ilgili bilgileri yazın yaşamında kullanmıştır. Yalan'da, dilbilimle ilgili tartışmalar, roman yazınsallığını örselemeden, bir gerçeklik önerimi savına kalkışmadan, didaktik bir anlatıya dönüştürmeden romanına aktarılmıştır.

4. Yalan Katı: Bu kattaki metafor, Yunus ve Yusuf Aksu'nun dil kuramının çeşitli yorumlarıyla metne taşınan yapı-sökümcü tartışmalardır.

Bir yandan yazının dilden önceye çıkarılması, bir yandan da yazıdan da önce insanın ve diğer canlıların yalansız bildirişim biçimi olarak bir çeşit ötüş tanımlanmasıyla, dil üzerinde söylenmiş, önerilmiş tüm savların bir karmaşa içinde karşımıza çıktığını görürüz Yalan'da.

Derrida'nın yapısalcılığı aşan görüşlerinde, yapısalcılık bir yanılsama içinde olmakla eleştirilmiştir. Derrida'ya göre, yapısalcı Saussure'in kullandığı yöntem sesmerkezçiliğe dayanmaktadır. Sesmerkezçilikse, dilden önce, kendikendine var olan bir temel ilkeyi (Tanrı, ruh, madde ya da doğruluk gibi) baştan kabul etmiş olmasıyla yeni ve büyük yanılgılara kapı açmıştır. Anlamın dilden önce olamayacağını savlayan Saussure'nin öncülük ettiği dil kavramı bu şekliyle kendini yapıçözümüne uğratmaktadır. Sözü gösteren ve gösterilen diye kendi yapı parçalarına ayırıp anlatmak istediği kavramı, gösterileni, saymaca, keyfi bir sesle, gösterenle bildirir yapısalcılık. Sorun sesle birlikte ortaya çıkmakta, yanılsamalar da burada

başlamaktadır. Sesi ortadan kaldırmak için çok kullanılan bir örnek kendi kendine konuşan insandır. Kendi kendine konuşan bir insan düşünüldüğünde, neredeyse aracısız bir konuşma tanımlanmış olduğundan, gösteren aradan çekilmiş gibi bir kanı uyanabilir. O anda düşünülenle konuşulunan aynı olduğu, düşüncenin dolaysızca kendi başına var olabileceği sanısı uyanmaktadır. Oysa, insanın özne olarak kendinin ayırımına varabilmesi için, "ben" in "ben olmayan"dan ayrılması gereklidir, bunu dil olmadan gerçekleştiremeyiz. Sesin, gösterenin bir parçası olmaktan öte anlam taşımayan "ben" kavramının dilden önce olabileceği olası değildir. Anlam, dille başlar... "Ben" kavramı, aslında dil ile olabilen bir "metin" dir. Yazı, anlamı oluşturan "differance" ile eşit ve aynıdır; bunun için de Derrida'ya göre, yazı, sözden önce gelmektedir. Ayrıca, Saussure'nin savladığı gibi, gösterenle gösterilen arasında birebir bir bağlantı yoktur. Saymaca bir ses olan gösterenin ne olduğu, ne olmadığıyla ilintilendirilebilir. Gösterenin ne olmadığını tanımlamak için kullandığımız başka bir gösterende de kendi başına bir anlam yoktur. O da diğer gösterenlerle, ne olmadıklarıyla anlam kazanabilir. Bu döngü, sürekli bir şekilde kendi üzerinde dönen bir ağ örgüsü gibi sürüp gidecektir. Bu zincirleme bağıntının sonu gelmeyecektir. Yapısalcılığın kapalı sistem kavramı yetersizdir, yanılığa kapı açmaktadır. Bunun için hem ayrılığı, hem ertelemeyi içeren "differance" kullanılmalıdır!

Yalan'ın yapısalcı-ötesi önerimleri dilbilim dışına da uzanmaktadır. Beşinci Murat, Dostoyevski'yi yorumlarken, "Hiçbir şey ne yüzde yüz gerçek, ne de yüzde yüz yalandır" der (Sayfa 539). " Aynı karakterin "(...) yanlış doğru karşıtlığı çoktan suyu çıkmış bir karşıtlık" deyişi de, Derrida'nın Hegelci diyalektiğe getirdiği eleştiriyi anırtır.

Yunus ve Yusuf Aksu'nun dil kuramlarının, yapısalcı- yapısalcı ötesi tartışmaların boyutlarını zorlayan kendine özgü bir yanı vardır. Yazının sözden önce geldiğini daha önce savlamış olan Ginneken ve benzerlerinin kuramlarından farklı olarak, onlar, eklenimli dilden ve yazıdan önce tüm yaratıklar için anlamlı olan bir "söz" olduğunu savlamaktadırlar. Bu "söz" ile daha çok bir çeşit ötüş anlatılmak istenmektedir. Bu ses, ötüş ya da "söz", sanki göstereni olmayan bir gösterilendir. Anlamını üzerinde taşır. Bu haliyle de Duret, Ginneken gibi yazıyı sestem değil direk olarak elin devinimlerinden, piktogramlardan üreten kuramcılarının söyledikleriyle örtüşmez. Anlamın dilden önce olası olmadığını savlayan yapısalcılarla da aynı görüşleri paylaşmamaktadır dil kuramları... Aynı zamanda, dilden önce sese bir anlam vererek yapısalcıların düştüğü yanılığın da paylaşmış olur.

Yalan'ın bu ayrı ayrı okumalarında savunur görüldüğü dilbilimle ilgili karmaşık kuramsallık, Yusuf Aksu'nun dil kuramının yanılığını itiraf etmesiyle kendine yeniden, bir

çeşit yapı-söküm uygulamaktadır. Bu noktadan itibaren metin, kendi savunur görüldüğü kuramı boşa çıkararak bir yandan özerk bir yazın metni yapılandırmış, kendi organik birliğini kurmuş olur, bir yandan da kuramsal anlamda bir "açık yapıt" olma gücünü kazanır. Kuramsal anlamda yorum ve karar okura aittir!

Kısa bir son deyini: Bunca dalgalanmanın, yazın üzerinde eleştirel bakışlarını duyumsadığımız ayrı kuramların kol gezdiği yapıt, yalanlanamayan yalanlarıyla, birbirine geçişin olağanüstü kolay olduğu ayrı katlarıyla, katlar arasında oluşmuş ara geçişlerle bir yandan bir serüven romanı gibi kolay okunurken, bir yandan da hep bilinmeyene doğru sürüklemektedir okurunu.

Yalan romanı üzerine söylenebilecek en son söz şu olabilir:

"Metinde oluşturulmuş dünyanın gerçek bir dünya olduğu sanısına en az kapıldığımız ama gerçeğin izini sürmek için en çok iti aldığımız bir roman..."

alperakcam@doctor.com

Yararlanılan kaynaklar:

Tahsin Yücel, Yalan, Can Yayınları, 1. Basım 2002

Ahmet Oktay, Yazınsal Bir Doruk: Yalan, Virgül Kasım 2002

Berna Moran Edebiyat kuramları ve Eleştiri, İletişim yay. 7. Baskı 2002,

Dostoyevski, Budala, Can Yay.,

Emin Özdemir, Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler Yönelimler, Bilgi Yay. 3. Basım, 1993

Mikhail Bathkin, Karnavalda Romana, Ayrıntı Yay. 2001